

Підсумувавши всю свою роботу в «УАПЦ» і «СВУ» я мушу сказати: останній арешт мій слідство, а нарешті і всі мої переживання у зв'язку з цим — оголили мене і голого показали мені без будь-яких прикрас, призвели мене до всебічного й безстороннього обміркування моєї діяльності, до цілковитого усвідомлення їх хибних шляхів, що ними я йшов до цього часу і до суду над самим собою. Тепер лиш я зрозумів, куди я зайшов, куди й інших завів. Тепер лиш я бачу що сіяв я вітер, то жну тепер бурю. Тепер мені ясно скільки я лиха зробив, усім й собі...^{*} скільки отрути тієї я розлив між людьми...^{2*} скільки шкоди зробив я трудящим рукам...^{3*} Совісно, сором і боляче за самого себе. Провини мої — перед Вами робітники і селяни.

Та і Влада бачить і знає всі провини мої. Судіть же та карайте мене. Я сам на те заслужив. Але дайте мені хоч малесеньку змогу довести, що надалі я вже не ворог і ворогувати не буду, а щиро і чесно стану до праці на благо всіх трудящих Союзу Радянських Республік.

24/ХІІ–1929 р.

М. ЧЕХІВСЬКИЙ

*ГДА СБ України, ф. 6, спр. № 67098-ФП, т. 129, арк. 155–157.
Копія. Машинопис; Арк. 153–154. Оригінал. Рукопис;
Т. 130, арк. 75–77. Незасвідчена копія. Машинопис.*

№ 118

Додаткове свідчення Миколи Чехівського від 27 грудня 1929 р.

Додаткове показання Миколи Чехівського

27/ХІІ–[19]29 р.^{4*}

Нижченаведені дані подаю на підставі всього, що бачив і чув про «СВУ», що сам спостерігав, усвідомлював і уявляв.

Загальний стан життя на Україні, в уяві національних кол^{5*} був такий: стогне село і любує, стогне й місто чутно стогін і серед робітників, нудяться й стогнуть і інтелігенти, гніт диктатури панує над всіми, церкву тиснуть, думку гнітять, на устах колодка вісить, українізація лише зверху, Україна — Коло-

* Крапки в тексті.

^{2*} Крапки в тексті.

^{3*} Крапки в тексті.

^{4*} Підкреслення в тексті.

^{5*} Так в тексті. Правильно: «кіл».

нія, її експлуатують, особистого життя нема, громадянського теж, нестатки, злидні, й безробіття кругом...*

Хто ж це зробив? Пролетарії? Та ніяк. Бо й вони стогнуть. А зробила це компартія та її прибічники...^{2*} З відусіль такі чутки пливають. Кругом це говорять пошепки люди. Незадоволення всюди і зростає воно, бо дедалі, то все тяжче всім жити. А тут іще арешти, заслання й т. інш. Страждає мовчки народ. Голоса ніхто не піднесе. Бояться. По кутках пошепки клянуть партію, Радвладу клянуть. Ненависть і жах кругом...^{3*}

Ні, так далі жити не можна. Але ж і боротись нема як, бо сила в руках партії: держапарат, військо. Сумували. Сумував і Володимир, та не видержав бачу, до роботи береться. Почали ходити до нього юнаки, товариші покійної доньки, з ними розмову веде, на шлях український їх направляє. А далі й дорослі стали заходять: ГОЛОБОРОДЬКО, БОРЗНЯК і ДЖЕМІЛІНСЬКИЙ. Коли нарада у них дружина Володимира в кухні працює, а ні то у сестер. Лише до чаю виходить. За чаєм бував і я, розмови тут різні були, здебільшого на політичні теми з приводу тих, чи інших подій. Ну думаю, щось не гаразд. Видно таки зовсім урвався терпець у брата мого, видно щось починає творити.

Далі ясніше стає. Народи такі систематично щодва тижні тривають, а це вже не розвагою пахне. Прихожу бувало, стукаю в двері. Можна? Заходь. Бачу сидять, розмовляють про події життя. Діляться. Спорять. Про стан України говорять...^{4*} Незадоволення моє росте і міцніє...^{5*} А тут ще й газети кричать, що війна неминуча...^{6*} «На випадок війни, чи повстання організації треба. А покищо треба, кожний свідомий син України створив навколо себе осередок, чоловіка у п'ять, певних і вірних людей. Центр у Києві, п'ятірки на місцях. Програму треба скласти на таку, щоби більшість задовольнити. Питання: який лад мусить бути, земельне, робітниче, право власності. Над ними подумайте, браття», сказав Володимир. Ну, це не про мене писано, подумав я про себе. Тай чи можу я тут щось порадити.

Всі такі розмови ясно говорили мені про те, що Володимир провадить підготовчу роботу, що він і його товариші — ініціативний гурток тієї організації, яку вони мають закласти.

На одній з таких бесід-нарад, після того, як і я подав думку про потребу організації, на випадок війни, чи повстання села, яке я мислив можливим лише у випадку війни, Володимир зауважив мені, що він уже виставив і мою

---

* Крапки в тексті.

^{2*} Крапки в тексті.

^{3*} Крапки в тексті.

^{4*} Крапки в тексті.

^{5*} Крапки в тексті.

^{6*} Крапки в тексті.

кандидатуру до цієї організації. Що то за організація він не сказав. Мабуть ще час не прийшов...^{*} Потім розкаже...^{**} А може й конспірація цього вимагає від нього, подумав я, бо взагалі помічав, що далеко не всі мені й при мені вони говорили.

Лише потім довідався я, що Володимир і його товариші не підготовчу провадили працю, а організаційну, що організація така вже існує, що зветься вона «Спілка визволення України», що утворилась вона не з Володимирової ініціативи, а ЄФРЕМОВА і ДУРДУКІВСЬКОГО, що до центру її належить. ЄФРЕМОВ, ДУРДУКІВСЬКИЙ, В. ЧЕХІВСЬКИЙ, ГЕРМАЙЗЕ, ГРЕБНИЦЬКИЙ і ЧЕРНЯХІВСЬКА, що «СВУ» має на меті поєднати всі старі українські течії на спільному для них ґрунті — на самостійності України і провадити боротьбу проти Радвлади. Знаю, що «СВУ» накреслила собі плян своєї роботи і обов'язки членів своїх (про що я вже показав раніше). Гурткові Володимира «СВУ» доручила справу прес-бюро при ній.

Знаю, також, що із заснованням «СВУ» і робота в «УАПЦ» набрала більшої активності з боку суто політичного. Так, хоч напевне я і не знаю, але маю підстави думати, що з ініціативи «СВУ» улаштовано було: панахиду по ПЕТЛЮРИ, на якій розкидано прокламації, покладено жовто-блакитний вінок на труну М.ГРІНЧЕНКО, збірано гроші на увіковічення ПЕТЛЮРИ і закладено п'ятірку «СВУ» при «УАПЦ». До складу якої належали: В. ЛИПКІВСЬКИЙ, ХОМИЧЕВСЬКИЙ, КАРПІВ і КРАСИЦЬКИЙ.

З розмов наших пригадую дві випадкові бесіди, на яких були: Володимир, митроп. В. ЛИПКІВСЬКИЙ і я. Було це, здається, у [19]28-му році літом. Говорили ми про стан «УАПЦ», про те, що з виходом митроп. В. ЛИПКІВСЬКОГО і дальшими подіями у зв'язку з цим справа «УАПЦ» занепадає, що у складі «УАПЦ» люди з національного боку непевні, що вони йтимуть дедалі, то більше в бік компромісів, а з рештою від УАПЦ залишиться порожнє місце. Говорили, що ВПЦР, йдучи шляхом чистки «УАПЦ», повикидає всі суто національні елементи й залишить справжніх шкурників, що за таких умов, діло «СВУ» в «УАПЦ» набирає великих труднощів і наводячи піде воно так, як могло би піти за старих умов. Подаю лише загальний характер цих розмов, бо точно їх не пам'ятаю.

Од КРАСИЦЬКОГО я чув, що він з новою орієнтацією «УАПЦ» не погоджується й не вважає для себе можливим залишатись надалі в її рядах, що шукає собі роботи за межами церкви. У Володимира КРАСИЦЬКИЙ останніх 1S–2 роки до мого від'їзду до Харкова у вересні [19]28 року не бував. Сердився на нього.

---

* Крапки в тексті.

** Крапки в тексті.

З КАРПОВИМ ніколи серйозних розмов я ніколи не вів. Чув од нього лише анекдоти антирадянського характеру та насмішки різні на адресу більшовиків. Якіхось нарад, або зборів п'ятірки «СВУ» при «УАПЦ» — при мені не було. Директиви загального характеру я вивів з розмов моїх з Володимиром, вони з суті нічим не одрізняються від загальних обов'язків рядового члена «СВУ».

Більше конкретних розмов членів п'ятірки «СВУ» при «УАПЦ» подати не можу, бо не пригадую їх.

Окремі ж моменти розмов з ними і з Володимиром про них і мої спостереження дають мені право сказати, що всі вони безумовно стояли цілком на платформі «СВУ» і роботу свою в «УАПЦ» провадили в її дусі, так що й директив ніяких не потребувати.

З конкретних розмов, які доводилось мені чути у Володимира пригадую одну розмову. Присутнім були: Володимир, ГОЛОБРОДЬКО, БОРЗНЯК і я. Обговорювали справу повстання. Чи можливе воно само по собі, чи лише у зв'язку з війною. Першу думку всі відкидали, з огляду на те, що село ще довго буде терпіти да і Радвлада зараз же погасить його й не дасть розгорітись йому в усякім разі. Надій на повстання таке немає, бо сили у нас ослабіли. А звідсіль ясно, що можливе є повстання лише у зв'язку з війною. Значить треба ждати війни, але й не складати рук, а провадити організацію далі, зміцнювати її поширювати й поглиблювати, щоби бути готовими, якщо розпочнеться війна. Умови тоді для боротьби й для повстання, чи воно розпочнеться за приводом організації, чи само спалахне, будуть сприятливіші. Мобілізація дасть зброю селу та і місту. Військо буде на фронті. Увага партії і Радвлда буде зосереджена біля війни. І ось тут то за приводом організованої сили, коли воно само не спалахне, можна буде розпочати його в організований спосіб. Тут і п'ятірки «СВУ» по силах свою роль відіграють, а у місті центр «СВУ» переформується й урядування готове. Головна робота «СВУ» по селах. Але як їх утворити з новим митрополітом і новою «ВПЦРадою». Звичайно, що трудно, але, по змозі, треба прагнути до цього й поволі робити.

М. ЧЕХІВСЬКИЙ.

ГДА СБ України, ф. 6, спр. № 67098-ФП, т. 129, арк. 149–152.

Копія. Машинопис;

Арк. 147–148. Оригінал. Рукопис;

Т. 130, арк. 71–74. Незасвідчена копія.

Машинопис, перший примірник.